

«ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ»

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΧΡ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

● Του Νίκου Γρ. Ζαχαρόπουλου,
Ομότιμου Καθηγητή του ΑΠΘ

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΚΑΙ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Το ένα προϋποθέτει το άλλο. Επομένως δεν είναι δυνατόν, όταν καλείται κάποιος να σχολιάσει ένα δημιούργημα, ένα δηλαδή ποίημα ενός δημιουργού, του ποιητή, να περιορίζεται μόνο σ' αυτό και να μην το αντιμετωπίζει σε συνδυασμό με τον δημιουργό, τον ποιητή. Εδώ σήμερα έχουμε μπροστά μας αμφότερα, με λάμπουσα μάλιστα, παρουσία.

Το θέμα του ποιητή και του ποιήματος, στη στενή και ευρεία του έννοια, απασχόλησε τον Πλάτωνα, ο οποίος έκανε ενδιαφέρουσες σχετι-

κές παρατηρήσεις σε ορισμένα έργα του, κυρίως στην Πολιτεία (376 ε-402δ και 595α-608β), αλλά και σε άλλα, όπως στα Φαίδρος, Σοφιστής, Φίλητος, Τίμαιος, Κριτίας, Ίων, Συμπόσιο, Νόμοι, και όχι μόνο. Η κριτική που ασκεί είναι ιδιαίτερα αυστηρή και αμφίσημη. Ο Πλάτωνας βλέπει τον ποιητή μέσα από το έργο του και τον παρομοιάζει με τον θεομάντη και τον χρησμοδό. Τονίζει την ικανότητά του να φωτίζει τα διάφορα θέματα, έτσι ώστε όποιος προστρέχει σ' αυτά να έχει την επίκληση της ορθής γνώμης (Ιππίας Ελάσων). Η ωφέλεια που αποκτούν οι νέοι, βλέπει στον Πρωταγόρα, ότι είναι μεγάλη, μια που από το έργο τους αντλούνται «πολλά νουθετήσεις, πολλά δε διέξοδοι και έπαινοι και εγκώμια πα-

λαιών ανδρών αγαθών, ίνα ο παις ζηλών μιμείται και ορέγεται τοιοῦτος γενέσθαι... ίνα ημερώτεροί τε ὡσιν [οι νέοι], εις το λέγειν τε και πράττειν». Αυτή η σχέση, αυτό το λειτουργήμα ανάμεσα στον δημιουργό και τον αποδέκτη του δημιουργήματος έρχεται να τονίσει ο Πλάτωνας και να του δώσει την προσήκουσα θέση στα ανθρώπινα βιώματα. Τρόπος επικοινωνίας των ψυχών μεταξύ τους. Έχει ιδιαίτερη σημασία οι αποδέκτες ασμένως να λαμβάνουν μέσω των δημιουργημάτων των επαίωντων τα μηνύματα, τις πληροφορίες, τη γνώση, το αποπνέον από αυτά ήθος. Η σημερινή συνάντησή μας κινείται, παρακινούμενη από τον μεγάλο φιλόσοφο, προς αυτή την κατεύθυνση.

Είθισται, πέρα από την παρουσίαση ενός συγκεκριμένου έργου, σε κάποια δεδομένη στιγμή οι πνευματικοί δημιουργοί, στο στάδιο της δημιουργικής ωριμότητάς τους, να εκθέτουν ένα μέρος του έργου τους σε έναν κώδικα με ορισμένες καθοριστικές ενότητες της όλης τους προσπάθειας. Σ' αυτή τη φάση είναι ο πρόεδρος του Τμήματος ποιμαντικής και κοινωνικής θεολογίας και αγαπητός συνάδελφος Χρήστος Οικονόμου. Ευχαριστίες οφείλω στους οργανωτές αυτής της εκδήλωσης για την τιμή που μου έκαναν να συμμετάσχω σ' αυτήν.

Μιλώντας κανείς για τον δημιουργό είναι φυσικό να προσκρούσει στην μετριοφροσύνη του, γιατί όσο το μέγεθος της κατάρτισης και της γνώσης του είναι ιδιάζοντα χαρακτηριστικά του, όσο η φιλοσοφία από μέρους του είναι αναπτυγμένη, τόσο η ταπεινώση και η μετριοφροσύνη του καθίστανται εμφανείς και ισχυρές. Παρά το γεγονός αυτό, που διακρίνει τον ποιητή μας, εγώ θα το αποτολμήσω.

Ο δημιουργός σε ώριμη ηλικία, με δυναμισμό ξέχωρο, με αυτοπεποίθηση εμφανή και ανυπόκριτη, με δημιουργική αέναη διάθεση, με γνώση και επιστημοσύνη, με οργανωτικές και ηγετικές άριστες ικανότητες. Διαθέτει δαψιλή μόρφωση, ύστερα από επιτυχημένες σπουδές στο εσωτερικό και εξωτερικό. Είχα την ευκαιρία από κοντά να παρακολουθήσω την ανέλιξή του στις βαθμίδες τις πανεπιστημιακές. Ενθουμούμαι την πρώτη φορά που τον συνήντησα, στο σπίτι ενός συναδέλφου. Νεαρό καθηγητή στη Μέση εκπαίδευση, σὰ ένα από τα φημισμένα όμως σχολεία της Θεσσαλονίκης, το Πειραματικό του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου μας.

Έχοντας προσωπική άμεση εμπειρία από τη Μέση Εκπαίδευση, συζήτησα μαζί του πάνω σε ζητήματα διδακτικά. Έτσι είχα την ευκαιρία να σταθμίσω τη δική του εμπειρία. Α, είπα, είναι καλός δάσκαλος κι έχει πλούσια γνώση. Είναι ανοιχτό μυαλό και γνωρίζει να χειρίζεται επωφελώς τη νεωτερικότητα. Έχει σωστή κρίση για να προστρέχει στις κατάλληλες επιλογές. Έχει έμφρονα στοχασμό που του παρέχει τη δυνατότητα να σχεδιάζει και να προγραμματίζει.

Δεν άργησα να τον δω λέκτορα στο Τμήμα στο οποίο κι εγώ ανήκα. Τότε πλέον άρχισε η στενότερη επαφή μαζί του. Αντιλήφθηκα γρήγορα, πόσο γόνιμα και αποτελεσματικά έκτιζε την επιστημονική, διδακτική και ερευνητική του εργασία, στην οποία πρόσφερε τον εαυτό του χωρίς ανάσα διαλείμματος, και προπαντός απόλαυσα επανειλημμένα τη συγγραφική του πλούσια, αδιάλειπτη παραγωγή. Άρθρα και μελέτες. Ομιλίες και ραδιοφωνικές εκπομπές. Τηλεοπτικές εμφανίσεις. Συμμετοχή σε συνέδρια με ενδιαφέρουσες εισηγήσεις και οργάνωση συνεδρίων. Η εκλογή του στη βαθμίδα του καθηγητή του παρέσχε τη δυνατότητα, σε συνεργασία με τους συναδέλφους του στο τμήμα της κοινωνικής και ποιμαντικής τώρα θεολογίας, να συμβάλει στην οργάνωση και ευρυθμότερη λειτουργία του. Η άποψή μου είναι ότι με την παρουσία του στο Τμήμα, αυτό άνοιξε μια νέα σελίδα. Κοσμητορας με ανατεθειμένες από την πρωτανεία ειδικές αρμοδιότητες. Διαπραγματευτής άριστος σε έκρυθμες καταστάσεις και κύριος εισηγητής λύσεων καίριων πανεπιστημιακών ζητημάτων. Επανειλημμένα Πρόεδρος του Τμήματος, αναδείχθηκε οιακοστρόφος άριστος.

Διευκόλυνε τις εκλογές και εξελίξεις του προσωπικού του Τμήματος μέσα στο πλαίσιο της νομιμότητας. Απομάκρυνε τη λοιμώδη ασθένεια των καθυστερήσεων. Δέχθηκε κοντά του πλήθος ευέλπιδων νέων που επιθυμούσαν να λάβουν μέρος σε ανώτερες σπουδές, διεκδικώντας τον τίτλο του μεταπτυχιακού ή του διδάκτορα. Συγκρότησε ειδικό τομέα σπουδών, που τον ενέταξε στο Μεταπτυχιακό, το Σεμινάριο Ορθόδοξου Ερμηνευτικής Θεολογίας (ΣΟΕΘ), το οποίο εδώ και πέντε χρόνια λειτουργεί με υψηλές προδιαγραφές και φυσικά συμμετοχή ως εισηγητών διαπρεπών καθηγητών του εσωτερικού και εξωτερικού.

Παρά τις τόσες και τόσες άλλες ενασχολή-

σεις του, δεν υπήρξε επιλήσιμων της ιδιαίτερης πατρίδας του. Μ' έναν γοργό ρυθμό κατόρθωνε να βρίσκεται πότε εδώ και στη Αθήνα, αλλά και στο πολύπαθο κι αγαπητό μας νησί, την Κύπρο. Συνεργάστηκε με τρεις καθηγητές, τον κ. Ιωάννη Καραβιδόπουλο και τον μακαρίτη τον Δημήτρη Τσάμη, καθώς και με την ταπεινότητά του, προκειμένου να εκπληρωθεί ο διακαής πόθος όλων των Κυπρίων να επιτευχθεί η έκδοση των έργων του Αγίου Νεοφύτου του Εγκλειστού, που επί εκατό και πλέον χρόνια παρά τις απόπειρες που αναλήφθηκαν από αξιόλογα πρόσωπα δεν είχε κατορθωθεί. Πέντε ογκώδεις Τόμοι με έναν έκτο των ευρημάτων, ύστερα από πολυετή μόχθο από πλειάδα διαπρεπών καθηγητών είδαν το φως και η κριτική έκδοση των χειρογράφων του Αγίου ήρθε να συμπληρώσει τα λιγοστά κείμενα της εποχής του. Η συμβολή του Χρήστου Οικονόμου υπήρξε πολύτιμη. Ήταν η ψυχή και ο ακάματος εργάτης στην προσπάθεια αυτή, η οποία μάλιστα έχει τη συνέχειά της, γιατί προετοιμάζεται η μετάφραση και ο σχολιασμός των συγγραμμάτων του Αγίου Νεοφύτου σε 12 Τόμους. Ας σημειωθεί ότι η κριτική έκδοση των συγγραμμάτων του Αγίου δέχθηκε το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών, με την παρατήρηση ότι αποτελεί πρότυπο στο είδος του έργου διεθνώς.

Περιορίζομαι να κάνω μια μόνο ακόμη σημαντική αναφορά στη δράση και προσφορά του στο χώρο της Κύπρου. Υπήρξε ο εισηγητής και οργανωτής ενός αξιόλογου φόρουμ, του Βήματος Θρησκευτών και Πολιτισμών, του οποίου κατέχει την αντιπροεδρία. Αυτό σε μια εποχή που ο καθηγητής του Χάρβαρντ Σάμουελ Χάντιγκτον διατύπωσε την άποψη ότι η ανθρωπότητα θα περάσει σε παγκόσμια κλίμακα σύγκρουσης των θρησκευτών και πολιτισμών. Άσχετα πόσο πιθανό ή απίθανο είναι αυτό, η ανάγκη της προσέγγισης των ανθρώπων των διαφόρων θρησκευτών και πολιτισμών καθίσταται άκρως αναγκαία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, μιας ανελέητης οικονομικής κρίσης, πορείας της ανθρωπότητας προς την φτώχεια, πολιτικής αναταραχής, καταστροφής του περιβάλλοντος, ανατροπής των υψηλών ανθρωπίνων αξιών και των έμφρονων ιδεών.

Ας αναφερθεί ακόμη ότι δραστηριοποιήθηκε στον χώρο των κοινών προβληματισμών και αγώνων των Ορθοδόξων Εκκλησιών και τιμήθηκε με την ανάδειξή του σε πρόεδρο της Πα-

γκόσμιας Ομοσπονδίας των Ορθοδόξων Θεολογικών Σχολών, ενώ παράλληλα έδειξε το μεγάλο ενδιαφέρον του για τη διάδοση της Βίβλου και διετελέσε μέλος του Παγκόσμιου Συμβουλίου των Ηνωμένων Βιβλικών Εταιρειών. Επιλείπει με γαρ διηγούμενον ο χρόνος όσα επιτελέστηκαν από τον αγαπητό συνάδελφο στην πολυσχιδή του δραστηριότητα. Έχει, εξάλλου, καταστήσει σαφές ότι θα μπορούσε να είναι οπαδός του δόγματος του μελλοντολόγου φιλοσόφου Νικολαί Φιοντόροβιτς Φιόντοροφ, της φιλοσοφίας δηλαδή του κοινού καθήκοντος. Έτσι, με την άδειά σας, περνά από τον δημιουργό, στο συγκεκριμένο δημιούργημά του «Καινή Διαθήκη και Παιδεία».

Το σύγγραμμα αυτό, Κώδικας σωρευμένης μεθοδικής επιστημονικής δουλειάς, αλλά και αντιμετώπισης σύγχρονων ζητημάτων. Απόσταγμα έρευνας και σκέψης, διαλόγου επιστημονικού. Με την εκκίνηση της παράθεσης των εργασιών έχουμε δείγμα λογισμένης συναισθηματικής θετικής φόρτισης, που απορρέει από τη σχέση με τον «επιστήμονα, φίλο και άνθρωπο», όπως σημειώνει, τον καθηγητή Καραβιδόπουλο, του οποίου παρουσιάζει την προσωπικότητα και την εργογραφία του. Είναι μια αντικειμενική, δίχως αμφιβολία, επιστημονική παρουσίαση, χωρίς υπερβολές, με την οποία αφενός αποδίδεται από μέρους του τιμή στους συντελεστές δημιουργίας Σχολής στον τόπο μας στην ερμηνευτική επιστήμη της Γραφής και αφετέρου εκφράζεται η ευγνώμονα διάθεση για τον δάσκαλο και συνεργάτη του. Σωρείτης επιθετικών προσδιορισμών έρχεται να επιβεβαιώσει του λόγου το αληθές του δεύτερου σημείου, «σεμνός, δοτικός, φιλικός, αξιοπρεπής, ευγενής, άρχοντας, άνθρωπος».

Παρεμφερής προσπάθεια, κατά κάποιο τρόπο, είναι το υπ' αριθμόν 14 πόνημά του. Είναι ο έπαινος που εκφώνησε κατά την απονομή του τίτλου του επίτιμου διδάκτορα σ' έναν από τους πλέον αξιόλογους ιεράρχες, τον μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρο. «Χαρισματική και πολυτάλαντη προσωπικότητα» χαρακτηρίστηκε ο μητροπολίτης και «η προσφορά στην Εκκλησία, τον άνθρωπο, τα γράμματα και τον πολιτισμό» δεν άφησε το Τμήμα ξένο και αδιάφορο, ενώ στον καθηγητή που εκφώνησε τον έπαινο έδωσε την ευκαιρία να κινηθεί στο πλαίσιο της άποψης του Πλάτωνα για ανάδει-

ξη του έργου των δημιουργών, προκειμένου να προκύψουν τα οφέλη που παραπάνω σημειώσαμε. Μέσα από τον έπαινο αυτόν διακρίνουμε τις προτεραιότητες που δίνει ο καθηγητής στη ζωή, τονίζοντας τα έργα του μητροπολίτη στον τομέα της φιλανθρωπίας, παιδείας, κοινωνίας, υγείας, ιεραποστολής, του έθνους και του πολιτισμού και πάντοτε με κύριο στόχο στο επίκεντρο κάθε προσπάθειας να βρίσκεται ο άνθρωπος.

Ένα άλλο σημείο, το οποίο αναδεικνύεται μέσα από την παρουσίαση του έργου του μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας, είναι η ανάγκη της επικέντρωσης του ενδιαφέροντός μας -που έρχεται κάπως καθυστερημένα- στην Οικουμενική Ορθοδοξία. Γενικώς, τέλος, μέσα από τον έπαινο αυτόν και την αποτίμηση του έργου ενός μητροπολίτη διαγράφονται οι συνισταμένες του οράματος για μια ζώσα Εκκλησία που να αποτελεί με τις ιδέες και το έργο της τον κατάλληλο καταλύτη της ζωής της κοινωνίας.

Θιασώτης όντας της απαραίτητης πρόσληψης των προσφερόμενων αποτελεσμάτων της έρευνας και αποδοχής των υψηλών ιδεωδών αλλά και των πρακτικών εφαρμογής τους στη ζωή, επέλεξε να παρουσιάσει ιδιαίτερα ενδιαφέροντα πρόσωπα και θέματα, όπως τον Βασίλη Στογιάννο, με θέμα «Η Έννοια της ελευθερίας» (πόνημα 12ο και 13ο), και τον Νίκο Ματσούκα, με θέμα «Η έννοια της αθανασίας» (πόνημα 11ο). Εκτίμηση προσώπων και ιδεών, επιστημονικής αξιολόγησης και πρακτικών συμπερασμάτων.

Μεγάλο μέρος της σκέψης και δραστηριότητάς του είναι στραμμένο στο καίριο ζήτημα της παιδείας. Αγώνας και αγωνία. Ψηλάφισμα μεθοδικό, αντιδιαστολές του θετικού και αρνητικού επιτυχημένες, επισήμανση της ποιητικής ανάπτυξης της παιδείας, χειμαρώδης προβολή εποικοδομητικών της υποθέσεως της παιδείας ιδεών.

Ένα άλλο μέρος των πονημάτων του Τόμου έχει την αναφορά του στη θεολογία με τον ενδιαφέροντα συνδυασμό του με την παιδεία, θεολογικές σχολές, θεολογικές σπουδές και προγράμματα. Η θεολογική του σκέψη, οι κοινωνικές ευαισθησίες του, οι ανησυχίες του για το μέλλον των θεολογικών Σχολών και σπουδών ακροβολίζονται θαρραλέα στην στέρεα εξέδρα της βαθιάς περίσκεψης και της τολμηρής επιλογής.

Όπως μέχρι στιγμής ασφαλώς παρατηρήσατε δεν υπεισηθήκα σε λεπτομέρειες, αλλά έμεινα σε ορισμένες γενικότητες, α) γιατί οι ειδικοί συναδέλφοι θα καλύψουν τον τομέα αυτόν κατά επιστημονικό πεδίο και β) γιατί εναπομένει σε σας να πάρετε το βιβλίο, να απολαύσετε το περιεχόμενό του και να οδηγηθείτε στα συμπεράσματά σας, να επισημάνετε ότι από το βήμα αυτό θα διιοχυρισθούμε, ασκώντας και την απαραίτητη πάντοτε κριτική στο περιεχόμενο του βιβλίου αλλά και σε όλα τα σχετικά που από το βήμα αυτό έχουμε τη χαρά να σας παρουσιάσουμε.

Μένει όμως κάτι ακόμη να κάνω εγώ. Θέλω πολύ σύντομα να σας μιλήσω για μια ουσιαστική παρατήρησή μου, μελετώντας το πόνημα του συναδέλφου Χρήστου Οικονόμου. Είναι άριστος επιστήμονας του ερμηνευτικού κλάδου, νομίζω όμως ότι ο κλάδος αυτός στέρησε σε μας, τους ιστορικούς, έναν ιδιαίτερα ιστορικό νου. Όλα τα πονήματα του βιβλίου που σας παρουσιάζουμε διατρέχονται από μια αξιοθαύμαστη δεξιότητα του δημιουργού τους να αντιμετωπιστούν τα ζητήματα που περιλαμβάνουν με μια ιστορική διάθεση και ιστορική κριτική σκέψη. Θαρρείς και ο συντάκτης τους, όντας πιστός στη διαπίστωση του Ιμάνουελ Καντ, κάνει, όπως τη λέει ο Καντ, μια «διακοπή», που αυτή δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια αναδρομή κριτικής στάσης στα παρατιθέμενα.

Τελειώνοντας θέλω να αναφερθώ σε μια λαϊκή παράδοση του τόπου μας, την οποία έζησα ως παιδί. Παίζαμε στους δρόμους και τις αλώνες σχεδόν κάθε απόγευμα. Φυσικά δεν είχαμε καιρό να πάρουμε το απογευματινό κολατσιό μας στο σπίτι, το ψωμί και τις λιγοστές ελιές, το οποίο το είχαμε μαζί μας την ώρα που άρχιζε το παιχνίδι.

Τότε συνέβαινε, πολλές φορές, να πέφτει ένα κομμάτι ψωμί καταγής. Όσοι το αντιλαμβάνονταν φώναζαν με επίταση «πάρ' το γρήγορα, φίλησέ το, κι απόθεσέ το σε μια γωνιά για να το πάρουν τα πουλιά». Κι αυτό με έναν τελετουργικό τρόπο γινόταν. Ο αγαπητός συνάδελφος Χρήστος Οικονόμου βρήκε αμητό πνευματικής ύλης στην Ορθοδοξία. Έσκυψε και με σεβασμό την αποδέχθηκε και την έφερε τελικά με το γραπτό έργο του στην κατάλληλη θέση για να την γευτούν όσοι νιώθουν την ανάγκη της πνευματικής τροφής. Έλθετε και γεύσατε. ■